

*Recenzija***Michael T. Klare: *Krv i nafta***

Znanje, Zagreb, 2005., 277 str.

Od samih početaka organizirane eksploatacije, prerade i prodaje nafte (1859. Tutswill, Pensilvanija, SAD) pa do danas taj prirodni izvor ima posebnu važnost u dinamici međunarodnih odnosa. U poslijeratnom razvoju svijeta nafta je postala glavna sirovina svih razvijenih zemalja. Prodaja nafte čini šestinu ukupne vrijednosti svjetske trgovine što jasno ukazuje na njezino mjesto u svjetskoj ekonomiji. S obzirom da su danas poznati izvori nafte geografski neravnomjerno raspoređeni, a sve analize pokazuju da će potražnja za naftom, usprkos naglašenoj želji za korištenjem alternativnih izvora energije, i dalje značajno rasti, nafta je danas, intenzivnije nego ikada ranije, postala sredstvo kreiranja političkih odnosa na nacionalnoj, regionalnoj i globalnoj međunarodnoj sceni. Pri tome važnu, neki autori smatraju i unilateralno dominantnu ulogu, svakako imaju Sjedinjene Američke Države. Prirodno je da najjača gospodarska, financijska, vojna i politička sila predstavlja najvećeg kupca i konzumenta sirove nafte. Washington je oduvijek, uz domaće izvore, nabavljao i naftu sa svjetskog tržišta, a o osiguranju sigurnog dotoka i dostatnih količina te sirovine na američko tržište vodile su računa sve američke administracije nakon Drugoga svjetskog rata pri donošenju svojih ključnih političko-strategijskih odluka. Iako se tada o tome šturo govorilo u javnosti, analizom ključnih američkih dokumenata, od Trumanove doktrine do novog svjetskog poretka Busha starijeg, vidljivo je kako se nafta postepeno sve jače vezivala uz vitalne američke nacionalne interese.

Autor djela kojeg predstavljamo, Michael T. Klare, profesor je mirovnih i sigurnosnih studija na nekoliko američkih sveučilišta (Amherst College, Hampshire College, Mount Holyoke College, Smith College, University of Massachusetts) te je objavio brojne radove o američkoj obrambenoj politici, trgovini oružjem i problemima svjetske sigurnosti. Njegov uradak *Krv i nafta* svojevrsan je nastavak djela *Resource Wars* objavljenog 2001. godine. Za razliku od tadašnjeg autorovog promišljanja kako su nafta, voda i minerali prirodni izvori čija će oskudica u 21. stoljeću dovesti do beskrajnog niza neprijateljstava ako se ne preduhitri preraspodjela tih dragocjenih sirovina u međunarodnoj zajednici, u knjizi koju danas predstavljamo profesor Klare za temelj svoje analize uzima naftu, smatrajući kako je za 21. stoljeće "ona ipak bitno značajnija od ostalih prirodnih bogatstava". Preispitujući s jedne strane odnos američke nacionalne strategije i nafte, a s druge, odnos konkretne američke vanjskopolitičke akcije i nafte, autor ustvari preispituje razvoj američke naftne politike i njezine posljedice, kako za samu Ameriku tako i za širu međunarodnu zajednicu.

Kroz sedam poglavlja, "Dilema ovisnosti – uvozna nafta i nacionalna sigurnost", "Smrtonosni zagrljaj – američki savez sa Saudijom Arabijom", "Ovisnost kao vlastiti izbor – energetska strategija Busheve administracije", "U klopki Perzijskog zaljeva – neodoljiva privlačnost obilja nafte", "Nema sigurnih utočišta – nafta i sukob izvan Perzijskog zaljeva", "Geopolitika opet na djelu – američko – rusko i kinesko nadmetanje u Perzijskom zaljevu i kaspijskom porječju", "Rješenje dileme – strategija za energetske neovisnost i samostojnost", autor opisuje zašto je i kako došlo do "neupitne povezanosti krvi i nafte" u američkoj politici. Kao fokus svoje analize autor uzima šire područje Perzijskog zaljeva, prostor na kojem sedam država (Saudijska Arabija, Irak, Ujedinjeni Arapski Emirati, Kuvajt, Iran, Oman, Katar) raspolažu sa 64 posto svjetskih rezervi nafte. "Stabilizacija Saudijske Arabije na čelu s kraljevskom kućom Saud, uklanjanje Sadama Husseina iz Iraka i njegovo zamjenjivane stabilnijom vladom sposobnom za značajnije povećavanje proizvodnje nafte i eskalacija pritisaka na iransku vladu što bi u konačnici dovelo do vodstva naklonjenog SAD-u" za autora su tri glavna cilja sigurnosne politike Busheve administracije u Perzijskom zaljevu, koja su nakon 11. rujna objedinjena u sintagmi "rat protiv terorizma".

Preispitujući američku "premisu o diverzifikaciji opskrbljivača SAD-a naftom" (Meksiko, Venezuela, Kolumbija, Rusija, područje Azerbejdžana i Kazahstana, Angola te Nigerija) objelodanjenom u dokumentu Bijele kuće "Nacionalna energetska politika" 2001. godine autor sistemskom analizom, metodom komparacije i dedukcije pokazuje kako su raspoložive količine nafte na tim prostorima nedovoljne za rastuće potrebe cjelokupnog američkog društva, te gledano sa geopolitičko – strategijskog aspekta sve nesigurnije. Osim toga u svjetsku utrku za naftom sve jače se uključuje NR Kina te Rusija što dodatno usložnjava američke pozicije.

U prikazu američkog primata nad postojećim izvorima nafte, postavljanjem nafte visoko na listi prioriteta američkih vitalnih nacionalnih interesa te odlučnosti Washingtona da žrtvuje vlastitu krv za naftu, autor nimalo ne šteti cjelokupnu američku administraciju.

Na primjer, on ne odobrava činjenicu da SAD danas sa nešto manje od 5 posto ukupnog svjetskog stanovništva troše oko 25 posto svjetske ponude nafte, navodi kako se američka vojska pretvara u globalnu službu za zaštitu nafte te kritizira Bijelu kuću da sve više koristi vlastitu vojsku za zaštitu prekomorskih naftnih polja i dobavljačkih ruta kojima su ona povezana sa SAD-om, smatra da Washington nikada nije prihvatio održivu i cjelovitu energetske strategiju smanjivanja potražnje za uvoznom naftom, Izrael vidi kao američki prostor kojeg se SAD neće odreći ni pod kojim uvjetima sve dok bude nafte u Perzijskom zaljevu.

U kritici takvog ponašanja Bushove administracije koja nije nikako usamljena Michael T. Klare svaku od svojih teza suptilno je elaborirao dajući na taj način ne samo ozbiljnu kritiku već i vršeći anatomske analize američke globalne strategije.

No za razliku od većine autora koji se ne slažu s određenim aspektom američke politike te je stoga pretežito i prikazuju u negativnom kontekstu, Michael T. Klare u svojem najnovijem interesantnom štivu *Krv i nafta* daje alternativu. Razrađujući vlastiti prijedlog strategije za energetske neovisnost i samostojnost SAD-a predlaže sadašnjoj ili nekoj budućoj američkoj administraciji program čija bi dosljedna primjena mogla po autorovim riječima "osloboditi Sjedinjene Države jačanja ovisnosti, opasnih i nemoralnih inozemnih obveza i prijetvornog obećanja o neovisnosti".

Pozivanje SAD-a na idealizam u međunarodnim odnosima, liberalnije ponašanje, viši stupanj tolerancije i multinacionalnu raspodjelu postojećih naftnih nalazišta širom svijeta (uključujući i ono najbogatije – Perzijski zaljev) te racionalizaciju vlastite naftne potrošnje, mnogo je lakše proklamirati ili zahtijevati nego provesti u praksi. Poglavito ako se očekuje da radikalne zaokrete svoje nacionalno-sigurnosne i vanjskopolitičke strategije učini jedina svjetska supersila SAD.

S druge pak strane, svesti analizu američke politike samo na aspekt prirodnih izvora, pa bio to i danas najznačajniji, nafta, svakako je nedostatno. Stoga djelo Michaela T. Klarea *Krv i nafta* treba prvenstveno čitati i shvaćati kao analizu značenja jednog izuzetno značajnog faktora u znanosti o međunarodnim odnosima, nafte, koji u određenim konstelacijama snaga i odnosa može utjecati na kreiranje dinamike u međunarodnoj zajednici.

Knjiga je poučno, interesantno, popularno pisano štivo nadopunjeno brojnim bilješkama, statističkim podacima, zemljovidima. Nakon vojnog ulaska Busha starijeg na prostor Perzijskog zaljeva plejada analitičara govori i piše o povezanosti nafte i američkih nacionalnih interesa. S takvim mišljenjima možemo se složiti ili ne složiti, ali djelo koje smo predstavili svakako će nam pomoći da ih bolje razumijemo.

Lidija Čehulić